

PAGINA 2
Heelheid en gebrokenheid

PAGINA 4 + 5
Kom uit de kast

PAGINA 8
Broosheid op de planken

VERDER: De macht van de liefde ■ Ex-dakloze had geluk ■ Psychose in de kerk ■ Nu de moskee nog ■ Van Alphen serveert broodjes kroket

Zeg maar gewoon: 'Ik heb je lief'

Kwetsbaar

Oud-hoofdredacteur Jan Goossensen schreef enkele jaren geleden het gedichtje hiernaast voor de website van *Kerk in Den Haag*. Na de Nashville-verklaring vond de redactie dat het ook een plekje verdiende in het blad. In dit nummer staan meer reacties op deze verklaring. De redactie hoopt dat degenen die gekwetst zijn door Nashville zich door deze bijdragen gesteund gevoelen. Het – al eerder vastgestelde – thema van dit nummer is 'kwetsbaarheid'. Door 'Scheveningen' en 'Nashville' is dit onderwerp zomaar extra actueel geworden.

FOTOGRAFIE: JAN GOOSSENSSEN

Meerdere Haagse kerken, waaronder de Maranathakerk, hebben de regenboogvlag gehesen.

Kom lekker bij ons liggen in het alfabetje. De kleren kunnen uit, wat let je. Voor iedereen die L, H, B, T, I of wat dan ook is, het bed is warm en groot, en wat nog meer is, we kijken niet naar afkomst, kleur of stand, het bed moet vol, tot aan de rand.

De oude Paulus zei al kort en krachtig: blijf werken aan een beter leven, wees eendrachtig. Het bijbelse gebod is deze meetlat: 'In Christus is noch man noch vrouw' – zo zit dat. 't Zijn wijze woorden uit een grijs verleden nog altijd actueel, door duizenden beleden.

Geloven is gelukkig gender-inclusief. Zeg maar gewoon: 'Ik heb je lief.' Dus leg je schroom af, kom er warmpjes bij. Ga met ons mee en doe als wij. Voor twijfel is geen plaats, de vrijheid is voorhanden. God zij geloofd – haar werk straalt uit in alle landen.

JAN GOOSSENSSEN

DELEN: KERKINDENHAAG.NL/KUNST/ALFABEDJE

FOTOGRAFIE: MARIJKE ROZENBURG

Vuurregen aan de achterkant van Greet Kappers' woning.

Vuur op Scheveningen

COLUMN Redacteur Greet Kappers woont bij de lus van lijn 11. Met Oud en Nieuw heeft ze ervaren hoe kwetsbaar deze plek was. Al filosoferend stapt ze over van het vuur om haar heen naar het vuur dat diep in haarzelf brandt.

HOE ONVERWACHTS KWETSBAAR je kunt zijn, hebben veel mensen in Scheveningen ervaren in de nacht van Oud en Nieuw. Het was een beangstigende ervaring om midden in de vuurregen te zitten, al die vonken die op de huizen en in de straten neervielen en die grote en kleine brandjes veroorzaakten. Angst overheerste, angst voor verlies van een thuis, voor brand, voor verbranden. Achteraf, toen bleek dat Scheveningen en haar inwoners gered zijn door dappere brandweerlieden, blik je terug op je eigen bevroren

doodsangst. Wat heeft die angst te zeggen? Hoe ga je om met je doodsangst? Je leest wel eens verhalen over mensen met een dodelijke ziekte, die ongekeerd krachtig de laatste periode van hun leven doormaken. Ze zijn kwetsbaar, ze weten dat hun leven op korte termijn eindigt, maar laten zich daardoor niet neerdrukken en zijn paradoxaal genoeg een troost voor de mensen om hen heen. Zij hebben hun doodsangst in de ogen gekeken en zijn boven zichzelf uitgestegen. Je angst in de ogen kijken, er dwars doorheen gaan, is een daad van liefde:

het is heilig, het heelt. Maar dat klinkt zo gemakkelijk. Kun je leven met de doorvoelde wetenschap dat ook jouw leven eindig is, dat de dood ook jou wacht? Dwars door de angst heengaan kan het allesoverheersende ervan stoppen en een aanvaardende, kalme houding in ons naar boven roepen. Die houding komt bovendrijven uit onze diepste diepten, de plek waar we misschien God vermoeden. En dan wordt de kwetsbaarheid een bron van kracht.

GREET KAPPERS

Europese 'Dag van het slachtoffer'

Ieder jaar vraagt Slachtofferhulp op een speciale dag aandacht voor slachtoffers van misdrijven, verkeersongevallen, vermissingen of calamiteiten. Ook dit jaar, op donderdag 21 februari. Thema dit jaar is 'slachtoffers en (social) media'. Voor informatie over activiteiten, zie slachtofferhulp.nl.

Mantjoes uit China krijgen een gezicht

Van de bevolking in China behoort 0,7 procent tot de Mantjoe-minderheid; dat zijn zo'n tien miljoen personen. Deze grootste minderheid heeft geen autonoom gebied. Ze bekleden goede posities op de arbeidsmarkt en hun literatuur is vermaard. Fresco Sam-Sin vertelt in zijn voordracht wat de Mantjoes zo weerbaar maakt. Sam-Sin is docent aan de Universiteit Leiden.

WOE. 20 FEB. 14:30-16:30 U.
MARANATHAKERK.

Poëzie en tekeningen over psychisch lijden

Een zoektocht naar heelheid en gebrokenheid

INTERVIEW Marnix Niemeijer schreef gedichten over de psychoses van zijn dochter. Komende maanden reist een expositie van de teksten en de erbij gemaakte tekeningen langs een aantal Haagse kerken. 'Ik hoop dat bezoekers daardoor emoties kunnen delen.'

DAT HET LEVEN KWETSBAAR IS, hoef je Marnix Niemeijer niet te vertellen. Hij en zijn vrouw Geke hebben drie kinderen – twee dochters en een zoon – die alle drie met lichamelijke of verstandelijke beperkingen te kampen hebben. Ook in zijn werkzame leven draait het vaak om mensen in kwetsbare situaties. Maar toen zijn oudste dochter Rieke ruim vijf jaar geleden haar eer-

'Mijn dochter was zichzelf en de realiteit kwijt'

ste zware psychose kreeg, ging het wel heel diep. 'Je ziet dat je dochter lijdt, dat ze zichzelf en de realiteit kwijt is. Ze was opgesloten in haar eigen wereld en ook wij konden haar niet bereiken. Dat hadden we voordien nooit meegemaakt, want contact was er altijd.'

Het psychisch lijden van zijn dochter maakte diepe indruk op hem en zette hem na lange tijd weer aan tot het schrijven van gedichten. 'Zelf kreeg ik in die periode een hartinfarct, dus ik werd ook letterlijk stilgezet', ver-

telt hij. 'Mijn speelveld was de huiskamer met een wandeling van een half uur per dag. Toen mijn wereld kleiner werd, merkte ik dat er allerlei beelden naar boven kwamen. Het schrijven was een poging om mezelf weer terug te vinden en – via het gezicht van mijn dochter – mezelf in het gezicht te kijken.'

Hard maar mooi

Uiteindelijk schreef Niemeijer acht gedichten. Toen hij ze wilde publiceren vroeg en kreeg hij toestemming van zijn dochter, want ze vond ze mooi. 'Wat vind je er dan mooi aan?' vroeg vader Marnix, 'want ik vind ze ook wel hard.' 'Ja, maar zo was het wel', aldus Rieke, 'en jij hebt mij gezien.'

Zo verscheen *Opname van opzij*, vijftwintig jaar na zijn eerste bundel *Tweegebieden*. Kunstenaar Marcel Verbrugge maakte bij de gedichten ruim zeventig tekeningen. Twee daarvan zijn opgenomen in de mooi en subtiel vormgegeven bundel, negen vormen samen met acht gedichten de expositie *Opname van opzij*. De expositie ging van start in het UMCU, op de afdeling waar Rieke opgenomen was, deed vervolgens in Amersfoort een kerk en een boekhandel aan en in Utrecht het protestantse dienstencentrum.

Het is Niemeijers verlangen dat bezoekers door de expositie geraakt en bemoedigd worden. 'Ik hoop dat ze erdoor met elkaar in gesprek komen,

Kom laten we een ritje maken. Zonder te bewegen gaan. Overall om je heen is blikveld, dat geruisloos vergezelt.

De muziek gaat aan, je mag je deur op slot doen.

Ik zal voorzichtig rijden. Jouw route is mijn route, jouw stiltes zijn mijn stiltes, jouw vragen terugkerende vragen. Kom maar.

Marnix Niemeijer

TEKENING: MARCEL VERBRUGGE

Bij de gedichten van Marnix Niemeijer (foto) maakte Marcel Verbrugge tekeningen.

of dat ze juist stil zijn en emoties kunnen delen. Psychische aandoeningen komen vaak voor, maar het is niet altijd gemakkelijk om erover te praten. Vooral als het chronisch is kan het knap ingewikkeld zijn, niet alleen voor de persoon zelf, maar ook voor de familie en andere naastbetrokkenen.'

Zie de mens

De komende maanden is de expositie in Den Haag te zien; vanaf 9 maart (opening) in de Nieuwe Badkapel in Scheveningen en in de loop van mei in buurt-en-kerkhuis De Oase in Laak/Spoorwijk.

In de Badkapel zal de expositie een belangrijke rol spelen in het veertig-dagentijdprogramma met het thema 'Ecce homo: zie de mens'. 'Het gaat over het mens-zijn in alle kwetsbaarheid en de zoektocht naar heelheid in gebrokenheid; een thema dat elk mens raakt', aldus predikant Charlotte van der Leest. 'Hoe mooi is het dan als je van de Badkapel tot de Oase ruimte kunt geven aan zo'n tentoonstelling. In de Badkapel willen we aan de hand van de expositie met een zo breed mogelijke groep mensen steeds in kleine kring het gesprek aangaan.' Ook diaconaal medewerker Jan Baronner van De Oase (Stek) wil meer dan alleen de expositie laten zien. 'Het gaat mij vooral om de betekenis; wat herkennen mensen erin en hoe kunnen we hen ondersteunen? Ds. Jantine Veenhof van Kerk in Laak wordt erbij betrokken zijn en een kerkdienst in juni komt in het teken van de expositie te staan.'

IRNA VAN DER WEKKE

DATA EN TIJDEN ZODRA BEKEND: KERKINDENHAAG.NL

Bevrijding voor en door kwetsbare mensen

ACHTERGROND Hoe gaat de protestantse kerk om met mensen die zich door kwade machten gekweld of 'bezeten' voelen? Over bevrijdingspastoraat is een handreiking geschreven. 'Verlos ons van het kwaad.'

Luther zou de duivel met inkt verjaagd hebben.

LUTHER HEEFT OIT GEZEGD DAT HIJ 'DE duivel met inkt verjaagd heeft'. Hierop is waarschijnlijk het verhaal terug te voeren dat hij, door de duivel belaagd, een inktpot naar hem toesmeet. Toepasselijk was het dus dat ik in de Haagse Lutherse kerk, met een team pastores, bijna twee jaar aan een 'Handreiking bevrijdingspastoraat' mocht werken. De werkgroep 'Pastoraat en Gezondheidszorg' van de Protestantse Kerk (PKN) had hierom gevraagd. Niet uit ongezonde belangstelling voor het 'bovennatuurlijke' of naïef geloof in demonen. Pastores in Geestelijke Gezondheidsinstellingen kregen steeds vaker te maken met patiënten die zich door kwade machten gekweld of 'bezeten' voelden. Naast therapie en medicijnen hoopten zij op een gebed of ritueel dat de angst of het demonische verdriift.

Stemverheffing

In de handreiking die wij schreven geven we geen antwoord op de vraag of de duivel/demonen 'echt bestaan'. Het kwaad is een mysterie, waar wij de vinger niet achter krijgen. We heb-

Het kwaad is een mysterie

ben er ook op gelet dat we niet medisch (psychiatrisch) en pastoraal handelen tegen elkaar uitspelen. Centraal staat dat we de geplaagde mens serieus nemen die hulp zoekt in zijn/haar eenzame strijd. Maar dat vraagt om zorgvuldig pastoraat, liefst in overleg met de arts of therapeut. Want wie met enkele bijbelteksten en stemverheffend gebed iemand denkt te kunnen bevrijden, maakt het vaak alleen maar erger. We schreven de Handreiking in de overtuiging dat pastores en gemeenteleden in gebed, zegen en rituelen helend en bevrijdend door God gebruikt kunnen worden. Dat is, zowel voor de hulpvrager als voor de pastor, een kwetsbaar gebeuren. Het vraagt wederzijds vertrouwen en elke vorm van manipulatie is taboe. Als gemeente van Christus, levend uit de kracht

van Jezus' opstanding, mogen we erom vragen dat tekenen van *sjaloom* zichtbaar worden in onze werkelijkheid. Gelovigen mogen toegerust worden om, met ontferming bewogen, woorden te durven spreken en daden te stellen die het kwaad ontmaskeren en boze machten uitdrijven. Het gaat er hierbij niet om dat wij geestelijk op onze tenen gaan lopen en onszelf overschreeuwen. 'De krachtigste bevrijdende macht is die van de liefde', schreef iemand. Als we samen luisteren naar de woorden van de Schrift en ontvankelijk zijn voor de Geest die erin spreekt en onder ons

De krachtigste macht is de liefde

werkt, worden ons wegen naar genezing en volwassenheid gewezen. Dat geldt zowel voor innerlijke kwetsuren (van trauma's en schuld) als voor ziekte die het lichaam bedreigt.

Heling

Daartoe rust de Geest de gemeente met gaven toe. Die zijn geen 'bezit' van supergelovigen, maar manifesteren zich daar waar 'tekort' is. Ziekte roept om heling, stuurloosheid om leiding, nood roept diaconaat op, gebondenheid een woord van bevrijding. Het zijn wegen naar heling en vernieuwing van het bestaan. 'De Geest haalt de toekomst het heden binnen.' (Graham Tomlin).

De Handreiking wil niet terug naar een middeleeuws 'duivelgeloof', maar wel wordt serieus genomen dat mensen zich soms het slachtoffer weten van machten die hen te sterk zijn. Toenmalig PKN-scriba Arjan Plaisier schrijft in zijn voorwoord: 'niet thuis geven kan niet' in zo'n situatie. Het gaat om de pastorale concretisering van het gebed: 'verlos ons van het kwaad'.

ROB VAN ESSEN

HANDREIKING BEVRIJDINGSPASTORAAT. PASTORALE MOGELIJKHEDEN EN VALKUILEN. UITGAVE BOEKENCENTRUM, 2014. DOOR JOS AERNOUDSE E.A.

advertenties

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat

Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6

ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN OP MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 122 2518 HX Den Haag 070 343 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Straatpastor en ex-dakloze:

‘We zijn allemaal even kwetsbaar’

REPORTAGE Sommige mensen leven in kwetsbaardere omstandigheden dan anderen. Maar ze hebben vaak juist meer kracht. Straatpastor Klaas Koffeman en ex-dakloze Marcel van Meurs kunnen erover meepraten.

KWETSBAARHEID IS EEN THEMA WAAR Klaas Koffeman van het Straatpastoraat bijna dagelijks mee te maken krijgt. Met twee collega's biedt Koffeman dak- en thuislozen en andere sociaal kwetsbare mensen een luisterend oor en indien gewenst helpt hij hen de weg naar de hulpverlening te vinden. 'Als dakloze raak je wat sneller uit je evenwicht dan mensen die materieel gezegender zijn', meent Koffeman. 'Je wordt kwetsbaarder. Gezondheidszorg en goede voeding zijn dingen die toch wel onder druk staan.' Het zijn zaken die – naast het hebben van een eigen huis – dikwijls net het verschil uitmaken tussen 'straatburgers' en 'huisburgers'.

‘Buren hebben snel een oordeel’

'Straatburgers' zijn volgens Koffeman niet per definitie kwetsbaarder dan degenen met huis en haard. 'Ik zou eerder zeggen dat straatburgers in kwetsbaarder omstandigheden leven dan huisburgers, niet dat ze kwetsbaarder zijn. We zijn allemaal even kwetsbaar. Morgen kunnen we kanker krijgen of onder de tram lopen. Dan krijgt het leven een heel andere wending.'

Geluk gehad

Koffeman is in de loop van tien jaar straatwerk juist onder de indruk geraakt van de kracht van sommige mensen uit zijn 'aandachtsgroep'. 'Als je langdurig dakloos bent, moet je wel over kracht beschikken om dat vol te houden. Of mensen die hun verslaving achter zich weten te laten. Er is een kleine groep die dat zelf doet. Dat is kracht.'

Neem nou Marcel van Meurs, die stopte met drinken toen hij twee jaar geleden de sleutels van zijn woning in Scheveningen kreeg. Hij leefde tien jaar lang op straat en was naar eigen zeggen elke dag dronken. Marcel kreeg onderdak via het Housing First-project van de Landelijke Instelling voor Maatschappelijke Ondersteuning en Rehabilitatie (LIMOR), die hem financieel onder-

Marcel van Meurs zit voor de buis, 'mijn enige vriend'. FOTOGRAF: MATTHIJS TERMEER

steunt en helpt bij het aanpakken van zijn schulden. Hij heeft geluk gehad met Housing First, benadrukt Marcel. 'Het is de beste deal die je kunt hebben om financieel op orde te komen.' Om er in één adem op te laten volgen: 'Terug in de maatschappij is een ander verhaal.' Marcel zit de hele dag binnen. Contact met de buren heeft hij niet. 'Ik zeg gewoon dat ik van straat kom en dan hebben ze al een oordeel.' Met een gebaar naar de televisie: 'Dit is mijn enige vriend. Je zit hier gewoon te vereenzamen, toch? Als je van de straat komt en je gaat thuis zitten, dat wordt hem niet. Je moet wat te doen hebben overdag, anders word je gek. Je moet werken of naar school gaan.'

Echt mooi

De geboren Poeldijker denkt regelmatig met heimwee terug aan zijn tent in de duinen van Meijndel, op een steenworp van zijn huis. 'Daar heb ik bij elkaar wel vijf jaar in gezeten. Zo, het was echt mooi daar.' Soms mist hij het vrije leven van rondlopen met een blikje bier of een fles wijn in zijn binnenzak, in een voortdurende roes van dronkenschap. 'In die zin heeft dakloos zijn wel iets. Je lacht twintig keer op een dag. Hier zeg je twee zinnen in twee dagen.' Tegen Precious, de kleine witte hond die hem gezelschap houdt: 'En nu moet ik nog aan het werk komen en dat wordt een probleem.'

‘Ik ga mijn best doen’

Marcel wil graag een opleiding tot kraanmachinist volgen. Hij ziet het al helemaal voor zich. 'Dan bellen ze me op: joh Mars, kun je effe een hijssie doen?' Misschien kan hij dan nog een gezin beginnen, hij kan nog twintig jaar werken. Volgens Marcel vergoedt LIMOR slechts de helft van de kosten. Voor het resterende bedrag wil Marcel zich tot de sociale dienst wenden of desnoods premier Rutte een briefje in de hand duwen. 'Dan komt het einde van mijn leven nog goed. Ik ga mijn best doen. Ik ben zevenenveertig, gek.'

MATTHIJS TERMEER

Depressie en psychose in de kerk

‘Pijnlijke taboes creëren we zelf’

In de bloei van het leven maar levenloos: depressiviteit vraagt om aandacht.

REPORTAGE Gelovigen die worstelen met zichzelf, kunnen zich in hun kerk eenzaam en verlaten voelen. Op een avond voor leden van buitenlandse kerken werd dit probleem besproken. 'We moeten kwetsbaarheid erkennen.'

MULTICULTURELE GELOVIGEN kunnen elkaar ontmoeten in de 'maatschappelijke kerk', een initiatief van de katholieke stichting voor maatschappelijk werk Mara en de Haagse vrijwilligersorganisatie PEP. Pastor Gale van de pinkstergemeente Good News Ministries besprak onlangs het thema depressi-

viteit. 'Van alle gelovigen die ik heb bijgestaan, zijn acht van de tien seksueel misbruikt geweest. Ze werden depressief en hebben uit schaamte hun

‘Niet vreemd dat we problemen liever verzwijgen’

leed verzwegen. Daarnaast bespeur ik eenzaamheid: veel oudere broeders en zusters hebben geen familie dichtbij wonen. Depressiviteit is een stille ziekte, ook onder kerkgangsters.' De Nederlands-Antilliaanse Gladys

beaamt dat volmondig. Als christelijk psycholoog en gezinstherapeut steunt zij gelovigen uit buitenlandse (vooral evangelische) kerken. Op haar vraag aan het publiek wie denkt gelovigen te kennen die eenzaam rondlopen met psychische klachten, vliegen veel handen de lucht in. 'Ik zie het als een schuldbekentenis dat we onze broeders en zusters te weinig helpen.'

Schaamte en schuld

Ze verklaart hoe dat komt: 'Eeuwenlang bespreken we ons lichamelijke en geestelijke welzijn met een spiritueel leider of sjamaan, totdat het lichaam het exclusieve onderzoeksterrein van de natuurwetenschap werd. Wie met zichzelf in de knoop zit, moet maar in gesprek met een psycholoog of psychiater, denken we daarom tegenwoordig.' Daarbij komt dat menig gelovige uit schaamte zijn problemen verdoezelt. 'We moeten inzien dat we met onze eigen geloofsopvattingen pijnlijke taboes creëren. In de kerk strijden we tegen de zonde: we belijden dat Jezus is gekomen om ons daarvan te bevrijden. Dus wat zeggen we als iemand zich rot voelt? "Je moet bidden" of "We bidden ook voor jou". Wat nou als gebeden niet helpen? Hoe moet diegene dan over zichzelf denken? Dat-ie onvergeeflijk gezondigd heeft? Niet gek, dat we liever onze problemen verzwijgen!' Toehoorders zuchten, knikken, kijken naar beneden.

Ook persoonlijke drama's kunnen geloofsbeelden en schuldgevoelens beïnvloeden hebben, legt Gladys uit. 'Stel, je was als kind getuige van huiselijk geweld door je vader. Wat moet je dan met de wrange gevoelens die opkomen bij het Onze Vader? Ben je gevoelloos als je je niet, zoals anderen, een geliefd

‘Wat nou als bidden niet helpt?’

en uniek kind van God voelt? Toen je God als goede redder hard nodig had, was hij afwezig, je gebeden waren vergeefs. Heb je schuld als het niet lukt om een intieme, persoonlijke relatie met God te ontwikkelen?

Veiligheid

Gladys vertelt wat gelovigen kunnen doen om taboes te doorbreken. 'Word je (met name als geestelijk leider) bewust van je eigen visie op psychische problemen. Vraag je af: ervaren gelovigen genoeg veiligheid en ruimte om ze bespreekbaar te maken? Organiseer gespreksavonden, maak elkaar ervan bewust dat bijbelteksten over existentiële problemen gaan. Wijs de weg naar specialisten, wees steunend: ga mee of bel iemand om te vragen hoe het bij de huisarts/specialist was.' Pastor Gale: 'We zijn toch één lichaam van broeders en zusters, één grote geloofsfamilie? Als er iets met je broer of

zus gebeurt, wat doe je dan?' Enkele toehoorders roepen het antwoord: praten. 'Het is zo logisch en makkelijk', zegt Gladys, 'maar we maken het onszelf lastig. Christus heeft ons vrijgemaakt, we moeten leren vrij te handelen.'

Na afloop praten toehoorders met elkaar na. Iemand zegt: 'Ik blijf me afvragen hoe je bezetenheid en psychoses kunt onderscheiden. En wanneer je moet overgaan van gebed naar psychische hulp. Daarover praat ik graag door.'

'Jezus stelde zich kwetsbaar op', zegt een ander. 'Hij leert ons wat naastenliefde in de praktijk betekent: dat we elkaars kwetsbaarheid erkennen en voor elkaars zwakten opkomen. Liefde geeft levenskracht.'

ROBERT REIJNS

AGENDA 'MAATSCHAPPELIJKE KERK': MARAPROJECTEN.NL/NIEUWS.

Wijdverbreid probleem

Ook in traditionele Nederlandse kerken is of wordt weinig ruimte genomen om over psychische of relatieproblemen in gesprek te gaan, meent Rob van Essen, voormalig visitator bij de Protestantse Kerk in Nederland en KDH-redacteur. Hij zegt: 'Men wil de dominee niet "lastig" vallen. Geloof en psychisch welbevinden zijn gescheiden werelden. Door het toenemend aantal parttime predikanten moeten kerken zich vaak beperken tot crisispastoraat.'

Onbesuisde acties helpen homo-emancipatie stapje vooruit

Het wachten is op de eerste moskee-met-regenboogvlag

ACHTERGROND De Nashville-verklaring doet denken aan een eerdere onbesuisde Amerikaanse actie, veertig jaar geleden. Die gaf de kerkelijke homo-emancipatiebeweging in Nederland een onstuimige start. Gaat het met 'Nashville' dezelfde kant op? De nationale deugden zijn nu in het geding.

Aan de bus wappert de regenboogvlag.

HET WAS EEN MOOIE ZOMERNacht, de veertiende juni 1977. Een paar honderd Hagenaars en anderen hadden zich verzameld voor de Amerikaanse ambassade aan het Lange Voorhout. Ze hielden een nachtwake. Een protestbijeenkomst tegen de opvattingen van een ultraconservatieve Amerikaanse vrouw, Anita Bryant. Samen met andere 'fatsoenlijke mensen van God'

voerde zij een campagne tegen homoseksualiteit. 'Dood een homo voor Christus', was haar slagzin. Met haar recht-toe-recht-aan-geloof ontketende ze in Europa, en ook in Nederland, een ongekende groei van de tot dan toe vooral in studentenkringen sluimerende homo-emancipatiebeweging. Vooral vanuit kerkelijke kring werd alle deskundigheid en betrokkenheid ingeschakeld om

deze Amerikaanse bothoed onschadelijk te maken. Het gevolg was een opbloei van kerkelijke inzet, op alle fronten, om discriminatie van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen tegen te gaan. In de jaren die volgden, nam de kerkelijke homo-emancipatie een hoge vlucht. De Loosduinse predikant Brussaard richtte een landelijk netwerk van gesprekskringen op. Vanuit

lutherse, remonstrantse, hervormde en gereformeerde kring haalden landelijke publicaties het nieuws. Bezinning werd begrip, begrip werd acceptatie, acceptatie werd bondgenootschap, en bondgenootschap werd strijdbaarheid. De gereformeerde kerken spanden in 1979 de kroon. Ze riepen alle leden op tot aanvaarding van hun homo-geloofsgenoten, in alle kerkelijke ambten, en riepen verder op tot onderlinge gesprekken. Ten slotte

'Ze lieten hun eigen mensen in de kou staan'

stelden ze zich tot taak 'overall ter wereld discriminatie van homoseksualiteit te signaleren en te helpen overwinnen'. Dat zou Anita Bryant mores leren.

Zwarte jasjes

De hervormde kerk deed het rustiger aan. Anders dan de nogal activistisch ingestelde gereformeerden had ze te maken met interne verdeeldheid. Tegenover de Haagse synodeafgevaardigde Albert Wilzing, die het zonder dralen voor zijn homo-gemeenteleden opnam, stonden, in zijn woorden, 'jonge mannen in zwarte jasjes' uit 'zware' gemeenten die het onderwerp louter als abstract theologisch studieobject bekeken – zonder te beseffen dat ze daarmee hun eigen mensen in de kou lieten staan.

De impasse werd doorbroken doordat de hervormde synode in 1983 het rapport *Verwarring en herkenning* aannam. Het ging als boekje in grote oplage het land in. Alle discussiepunten die nu naar aanleiding van de Nashville-verklaring weer opdoemen, worden daarin behandeld. Onder de bezielende leiding van de Haagse predikant Wim van der Zee was een zeer bruikbare lees- en discussiegids tot stand gekomen. De kerkelijke uitgeverij Boeken- en centrum kan het boekje direct herdrukken.

Alle discussies leidden ertoe dat de hervormde synode in 1995 een voor een volkskerk uniek en baanbrekend besluit nam. Plaatselijke gemeenten mochten voortaan zelf uitmaken of ze homorelaties wilden zegenen. Daarmee werd, naar goede protestantse traditie, de macht aan de basis gelegd. Dit model is in 2004, bij de vorming van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN), overgenomen. In de praktijk past een ruime meerderheid van de gemeenten die bevoegdheid toe. In praktisch de hele PKN, in alle delen van het land, zijn homo's welkom. Alleen weigert de landelijke leiding tot nog toe dit mooie uitgangspunt trots uit te dragen. De angst voor 'zwarte jasjes' die, net als in 2004 is gebeurd, de kerk zouden kunnen verlaten, zit diep. Het gevolg: teleurstelling en kritiek.

Golf van protest

Intussen zit ook conservatief Amerika nog steeds niet stil, zoals de Nashville-verklaring toont. Een klein groepje Hollandse reformatorische theologen heeft zich daar gevoelig voor getoond. Maar belangrijker is dat, net zoals in 1977 gebeurde, deze onbesuisde actie een golf van protest heeft opgeroepen. De emancipatiegedachte, die mede dankzij kerkelijke inzet sinds eind jaren zeventig gemeengoed is geworden, leeft nu breder dan ooit. Zelfs

'Weinig trots, de angst zit diep'

van HTM-bussen wapperde in januari de regenboogvlag. Haagse stadsbussen tegen de Hersteld Hervormde Kerk, het is weer wat anders. Aanvaarding van homo's, lesbiennes en transgenders lijkt een nationale deugd geworden. De kerkelijke voorvechters mogen tevreden zijn. Het wachten is nu op de eerste moskee-met-vlag, die zich tot deze uiting van goed vaderlanderschap bekeert.

JAN GOOSSENSSEN

Ds. Axel Wicke steekt lhbtq'ers hart onder de riem

Depressief meisje werd blije jongen: 'een opstandingsverhaal'

INTERVIEW Ds. Axel Wicke ziet en hoort veel leed onder zijn homoseksuele pastoranten. 'Wat een tragiek; zij kunnen zich ook door God geschapen én geliefd weten.' Wicke legt uit dat de Bijbel juist streeft naar geestelijke vrijheid.

Na de Nashville-verklaring twitterde ds. Axel Wicke van de Maranathakerk (Duinoord,) een oproep aan lhbtq'ers om hun nood uit te spreken. Hij voelt zich ertoe geroepen: 'Na een week mediaberichten en ondanks foto's van kerken met regenboogvlaggen zitten wij weer met de pastorale gevolgen.' Hij ontvangt dagelijks noodkreten én negatieve reacties.

'In mijn pubertijd stond het nieuws vol van aids en hiv, en die zag ik destijds nog als straf van God. Maar toen ik op mijn veertiende in de familie een vriendinnetje introduceerde, zei mijn

sualiteit en identiteit van elkaar scheiden. Dat is pastoraal onverantwoord. Niemand zegt dat ze samenvalen, maar ze zijn ook niet te scheiden. Bedenk dat sommigen hierdoor in enorme zielennoed komen. "Nashville" neemt sommige bijbelteksten overkort over die zelfs Paulus en de vroege kerk al achter zich lieten. De verklaring roept mensen op om Christus in vreugde te volgen, niet als transgender of homoseksueel. Maar Jezus deed daar helemaal geen uitspraken over en Paulus zegt dat we in Christus geen man, vrouw, vrije, slaaf, Griek, Jood of Romein meer zijn. Seksualiteit komt in Christus eigenlijk te vervallen; uiterlijkheden doen er niet toe, of je moet juist alle verschijningsvormen omarmen. In navolging van Paulus moeten we naar meer inclusiviteit en daarmee naar geestelijke vrijheid streven.

Ik verdedig de Bijbel, die is mij echt heilig; maar ik lees die hermeneutisch, in de context en met kennis van de geschiedenis. Jezus spreekt altijd over liefde, trouw en zorg voor elkaar. Homoseksuele gelovigen die mij mailen over hun nood schrijf ik: houd je vast aan die belangrijkste teksten en waarden. Wat je tussen de lakens doet is minder belangrijk. Naast de kern-teksten zijn er teksten in de Bijbel die een reactie zijn op de context van destijds: rituele prostitutie, mannen die seks hadden met hun slaven. Maar het woord homoseksualiteit bestond niet in de Bijbel.

Tachtigplusser

Tot 2012 organiseerde ik in de Bethelkappel Open Kerk en daar werd ik regel-

Uit de kast? FOTOGRAAF: MARGOT C. BERENDS

matig aangesproken door mensen die in andere christelijke contexten in een enorme crisis waren beland, afgewezen of zelfs uit huis gezet. Voor mij was die orthodoxie nieuw. In Berlijn was ik pastor in een inclusieve kerk met veel jongeren. Hier spreek ik soms homoseksuelen van 80+ die nooit uit de kast zijn gekomen. Toen ik hier net pastor werd, kreeg ik het verzoek van een meneer – hij is 85 geworden – om bij zijn uitvaart te vertellen dat hij altijd in de kast was gebleven. Ik heb daarbij ook als kerk excuses aangeboden. Dat leverde opluchting op onder zijn vrienden. Mooi dat ze een andere wind voelden waaien, maar wat een tragiek; de man had zich ook door God geschapen én geliefd kunnen weten. In al zijn wijsheid heeft God mensen

divers geschapen. Een jongen die gedoopt was als meisje benaderde mij voor een ritueel. Ik wilde me inlezen; bij elk ritueel, doop, huwelijk of uitvaart onderzoek ik of ik het voor mezelf, de ander en God kan verantwoordelijk maken. Hij had zelf al veel afgepuuzeld met zijn geloof, in de diepte. Hij voelde zich door God als man geschapen. Ik had heel duidelijk het gevoel: ik kan me hier niet terugtrekken. Ik kende hem van toen hij een neerslachtig en depressief meisje was, maar ik begreep nooit wat daar achter zat. Na een paar weken in transitie zat daar een totaal ander iemand; zichzelf gevonden, zo prachtig: een opstandingsverhaal waarin ik alleen Gods werking kon constateren. We hebben er een "doop-update" van ge-

maakt; een ritueel als de dooherinnering in de paasnacht, om de doop te laten gelden voor zijn nieuwe naam.

Privileges

Na roze zondag krijg ik altijd wel vragen over mijn gebeden: goed hoor, maar moet het zó? Die vraag wijst op een privilege van de groep die de norm is. Mensen associëren homoseksualiteit met een seksueel vrije moraal en cruisen in het park. Ik snap de shock en de discrepantie, maar probeer eens een week anders te kijken. Hoe is het om als homo op te groeien in een jou vijandelijke wereld? Als er geen kans is op een relatie? Is het geen oplossing om druk weg te nemen, zoals met het huwelijk voor iedereen is gebeurd? En is de gay-pride niet een teken van hoezeer de rest van de samenleving heteroseksueel is? Carnaval is ooit in het leven geroepen om mensen in de gelegenheid te stellen een paar dagen helemaal los te gaan, om zich de rest van het jaar te voegen naar het gezag. Dit

'De samenleving is zó heteroseksueel'

"gezag" straalt lhbtq'ers van elke reclameposter en haast elke Hollywood-film tegemoet. Ik vind het ergens niet gek, dat ze dan ook een keer per jaar publiekelijk uit hun dak willen gaan.'

PETRA JONKERS

Wethouder Bert van Alphen:

‘De muur tussen je woonkamer en de straat is maar dun’

INTERVIEW Wethouder Bert van Alphen vertelt over zijn achtergrond en zijn drijfveren. ‘Kwetsbaarheid kan een kracht worden.’

FOTOGRAFIE: GEMEENTE DEN HAAG

Bert van Alphen (stropdas) verwickeld in een geanimeerd gesprek.

BERT VAN ALPHEN (GROENLINKS), wethouder Sociale zaken, armoedebestrijding en maatschappelijke opvang, kent allerlei voorbeelden van kwetsbaarheid. Hij vertelt: ‘We zijn niet alleen op de aarde, we zijn met z’n allen. Als mensen moeite hebben om mee te komen moeten we ze helpen. Ik ben opgegroeid in de Schilderswijk. Mijn vader was ongeschoold arbeider, wij behoorden tot de onderste laag van de samenleving. Hij gaf mij de levensles mee “je moet

nooit vergeten waar je vandaan komt”. Ik woon nog steeds met plezier in de Schilderswijk.

‘Je moet nooit vergeten waar je vandaan komt’

Toen ik een jaar of 17 was, heb ik een tijd in de psychiatrie gewerkt. In die tijd had je nog afdelingen met 50, 60

mensen, alles zat door elkaar: schizofreen of alcoholverslaafd, een mengelmoes. Daar heb ik veel geleerd. Want in zo’n omgeving weet je nooit hoe mensen zullen reageren. Ik heb er geleerd op subtiele signalen te letten, wat de kracht is van denken buiten de normale kaders en patronen en wat het betekent als je mensen vertrouwen geeft. Daar pluk ik nu nog de vruchten van.

Zo was er onlangs een dakloze die dringend hulp nodig had, maar niet

geregistreerd wilde worden. Dat betekent eigenlijk dat zo iemand niet in het systeem opgenomen kan worden. Dan kun je officieel maar twee dingen doen: die persoon laten – dan gebeurt er niets voor hem – of de gangbare procedure volgen, maar dat duurt lang. Een medewerker bedacht toen dat we zelf ook een pasje kunnen aanmaken. En daarmee was het probleem direct opgelost. Als je uitgaat van vertrouwen in anderen komen mensen zelf met creatieve ideeën, zijn ze in staat buiten de geijkte kaders te denken.’

Broodje kroket

Over zijn overstap van het onderwijs naar de politiek zegt Van Alphen: ‘Het is gemakkelijk om tegen de bestaande orde te schoppen, maar je kunt er ook deel van uitmaken. Als wethouder kan ik in het algemeen iets betekenen voor anderen, dingen doen waar de stad beter van kan worden. Ik heb bewust gekozen voor de partij waar ik lid van werd en voor deze portefeuille. Want juist voor deze onderwerpen en voor deze mensen wil ik me inzetten.

Zo nodig ik iedere zes weken (ex)daklozen uit op het gemeentehuis, om met hen te praten over wat er speelt in de stad. En het gaat dan echt niet om het broodje kroket dat we erbij doen. Het gaat erom dat je werkelijk naar mensen luistert, dat je je openstelt. Ik vind dat je geen beleid kunt maken als je niet echt contact maakt met de mensen om wie het gaat. Mijn uitgangspunt is: jij hoort er ook bij, jij bent ook belangrijk. Als mensen dat voelen, komen ze zelf met initiatieven. Dan wordt kwetsbaarheid een kracht. Toen ik laatst een bijeenkomst had met buurtbewoners over het starten van

een opvang voor daklozen in die wijk, was er aanvankelijk veel protest. Tot een van de aanwezigen opstond en zei: ‘Maar ik ben er zo één, ik ben dakloos...’ Dat gaf de bezoekers wel een ander beeld van daklozen, want zij voldeed niet aan het stereotiepe beeld van een dakloze: niet verwaarloosd, verslaafd of dronken. Het kan iedereen overkomen. De muur tussen je woonkamer en de straat is maar heel dun hoor.’

Niet de enige

Kent Van Alphen zelf ook momenten van kwetsbaarheid? ‘Natuurlijk, ik heb zelf ook kwetsbare momenten genoeg in mijn leven gekend. Bijvoorbeeld vanwege mijn homoseksualiteit of toen ik dienst weigerde. Op kwetsbare momenten weet je niet zeker meer hoe je verder moet. Het is belangrijk dat je

‘Ik nodig daklozen uit op het stadhuis’

dan met anderen praat, dat je beseft dat je niet de enige bent, dat je met je kwetsbaarheid niet alleen bent.’

Over de integriteit van de politicus zegt Van Alphen: ‘Dat is wel iets waar je over moet waken. Elke ochtend kijk ik mezelf aan in de spiegel en vraag me af: ben ik nog wel goed bezig? Ik hoef mezelf niet te bewijzen, het gaat allemaal niet om mij, maar om de mensen voor en met wie ik werk. We zijn als samenleving verantwoordelijk voor elkaar.’

GREET KAPPERS

Ton de Kok over een ‘teer begrip’

God is een teer begrip, schrijft Ton de Kok op opiniepagina’s van landelijke dagbladen. In het boek ‘God, filosofen en schrijvers op zoek’ (2017) beschrijft hij de bestaansworsteling van bijna veertig filosofen en schrijvers. Ze vroegen zich niet af wie, maar wat God is.

De meesten van hen ontwikkelden daardoor religieuze gevoelens, die echter niets te maken hadden met een bovennatuurlijk wezen. De Kok geeft een presentatie. Hij is gepromoveerd in de geesteswetenschappen, oud-marinier, voormalig lid van de Tweede Kamer en nu docent godsdienstfilosofie op een school in Amsterdam.

ZA. 23 FEB. 10:30 U. € 10. REMONSTRANTSE KERK.

IN - DRUK

TOT VOOR KORT RIEP NASHVILLE (TENNESSEE) associaties op met Johnny Cash en Country en Westernmuziek. Maar liefhebbers van traag psalmgezang en blijmoedige meezingers importeerden in dit nieuwe jaar de schrille tonen van de ‘Nashville declaration’.

Onze Westerse samenleving stort ineem en één oorzaak daarvan wordt gezocht in de toenemende acceptatie van homoseksuele levensstijl en transgenders. Een krant typeerde dit als ‘homo-haat bij orthodoxe protestanten’. Zo’n kwalificatie lijkt mij over de top, maar het toont wel aan dat de Nederlandse omhelzing van dit fundamentalistische pamflet uit de USA een misser van jewelste is.

Wat mij betreft is er niets mis met orthodoxie. Ook de afwijzing van de homoseksuele praxis (uitzonderingen daargelaten) is geen haat tegen medemensen. Ik zie deze ‘Verklaring’ als een oprisping van angst, waar in het laatste decennium – ook in orthodoxe kring – de ethische panelen aan het schuiven zijn. Neem de Evangelische Omroep, waar men de homo-vijandige opvattingen

KOM TOCH UIT DE KAST!

Michelangelo schildert zijn geliefde Tommaso.

van de oprichters ver achter zich gelaten heeft. Het is dan ook een ongelooflijke misser dat een gerespecteerd politicus als Kees van der Staay dit stuk heeft helpen binnenhalen. In de discussie over de waarde van het huwelijk en reclame voor overspel zei hij waardevolle dingen en had geen

bijbelteksten nodig om zijn argumenten kracht bij te zetten. Nu zet hij zich toch weer neer als een fundamentalistische scherplijper.

Lieve lezers, wellicht denkt u dat ik met deze ‘In-druk’ wil meeliften op de politiek correcte golf van afkeuring die het Nashville papiertje heeft opgeroepen. Het toeval wil echter dat ik van plan was te schrijven over Alan Turing, over wie ik zojuist de 832 pagina’s dikke biografie van Andrew Hodges las. Het is ook verfilmd onder de titel *The Imitation Game* en die film doet niet onder voor het boek!

Dankzij Alan Turing konden de geheime codes van de Nazi’s ontcijferd worden, wat volgens sommigen de Tweede Wereldoorlog met minstens twee jaar bekort heeft. Turing kan de uitvinder van de moderne computer genoemd worden en hij filosofeerde al vóór de oorlog over ‘kunstmatige intelligentie’.

Zonder Alan Turing hadden ze in Nashville dat angstige schotschrift niet op de mail kunnen zetten. Zoals wij zonder de homoseksuele Jaap Zijlstra niet zulke prachtige christelijke – en niet

christelijke! – poëzie rijker zouden zijn. En over de ondergang van de cultuur gesproken: zonder de brandende liefde voor Tommaso zou Michelangelo wellicht niet toegekomen zijn aan zijn goddelijke verbeelding in de Sixtijnse kapel van Rome. Maar terug naar Turing, die in het puriteinse Engeland na een affaire bestraft werd met chemische castratie en op 41-jarige leeftijd zelfmoord pleegde. November 2018 had ik het boek net uit toen de synode van de Protestantse Kerk in Nederland, na zo’n vijftig (!) jaar discussie, besloot weer eens kool en geit te sparen. Op menige plek zal een homoseksueel paar tevergeefs aankloppen voor de ‘inzegening’ van hun huwelijk.

‘Kom nu toch eens uit de kast, kerk van mij!’ had ik willen schrijven. Nu laat Nashville zien dat, waar de synode angstig zwijgt, conservatisme en burgerlijkheid hun kans schoon zien. Maar wie zich met de ‘Verklaring’ ethisch rijk rekenen, hebben aangevochten zielen niets te bieden. Sorry, Alan Turing.

ROB VAN ESSEN

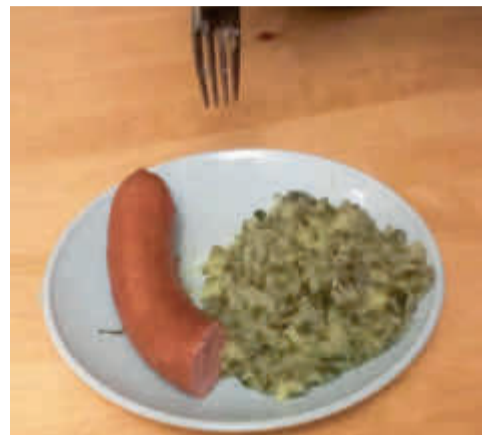

AGENDA: FEBRUARI

Voor adressen van kerken zie pagina 6.

Tips en aankondigingen kunt u opgeven via redactie@kerkinderhaag.nl of kerkinderhaag.nl. Op de website staan meer activiteiten vermeld dan in dit blad.

Kunst en boerenkool

Wie wil mag gedichten of muziek ten gehore brengen. Middag met boerenkool en worst. Opgave: Mascha de Haan, kruisbesmascha@gmail.com. Zo. 3. 15:30-18 u. ■ **Lutherse kerk**

Gandhi

Film (1983) over de geweldloze strijd van Mahatma Gandhi tegen de Britse onderdrukking. Zo. 3. 12-15 u. €7 ■ **Houtrustkerk**

Wat is bidden?

Pater Kornelius-Maria vertelt bij de Broeders van Sint Jan over de (on)zin en vormen van bidden. Di. 5, 12, 19; 19:30-21:30 u. ■ **Oude Molstraat 37**

Spirituële oefening

Zoeken naar een goede levenshouding. Gesprek, meditatie en stilte.

Di. 5. 19. 10-11:30 u. ■ **Shalomkerk**

Bibliodrama

Theatrale uitvoering in een groep, van bijbelverhaal Esther. Leiding: ds. Allewijn en theoloog Kitty Mul.

Zo. 9. 10-12 u. ■ **Lukaskerk**

Zinzoekers

Vega-hap, bijpraten, kennismaken. Org. Zinzoekers/ Stek. Opgave: jonathan@zinzoekers.nl.

Ma. 11. 18:30-20 u. €5 ■ **Parkstraat 32**

'Wormen en engelen'

Filosofen over boek van Maarten van der Graaff, met bijbelboek Prediker en gedachtegoed van filosoof Simone Weil.

Di. 11. 20 u. €5 ■ **Remonstrantse kerk**

Alain de Botton

Gesprek over 'Religie voor atheïsten' van filosoof Alain de Botton. Hoofdthema: waarde van spiritueel denken en religieus erfgoed. Opgave: ds. Martin Koster, m.koster@kpnplanet.nl.

Do. 14. 19:30-21:30 u. ■ **Kritzingerstraat 110**

Loving Vincent

Volledig geschilderde animatiefilm over Vincent van Gogh's leven in m.n. Frankrijk.

Ma. 18. 20 u. ■ **Bosbeskapel**

Carel ter Linden

Lezing van de voormalig Kloosterkerkpredikant over zijn boek 'Bijbelse Miniaturen': alledaagse betekenis van 70 bijbelverhalen. Org. en opgave: dezinnen.nl.

Woe. 20. 19:30-21:30 u. €8 ■ **Chr. Triumfatorkerk**

Gregoriaans

Vesper door het Schola Cantorum Gregoriana o.l.v. Hans Jansen. Met orgelmuziek.

Woe. 27. 19:30 u. ■ **Lutherse kerk**

INGEZONDEN

Kerk, staat en kerkasiel in historische context

Op de Synode van Dordrecht, bijeenroepen door Prins Maurits, om die lastige protestantse Hollanders op één lijn met zijn beleid te krijgen tegen de Spanjaarden, werd besloten om de Nederlands vertaling van de Bijbel door de Staten te laten betalen. Zo kregen de Hollanders hun Bijbel en Maurits kreeg de medewerking van de honderden predikanten, een handjevol kerkentmeesters en diakenen van de Gereformeerde Kerk, allen mannen met gezag onder de bevolking.

Bij de oprichting van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden in 1815, werd door Koning Willem I met alleen de Hervormde Kerk (later vaak ook spottend staatskerk genoemd), een overeenkomst getekend, te weten een jaarlijkse toelage voor elke predikantsplaats van 1.700 gulden. Op deze wijze waren de salarissen van de 1.700 predikanten zeker gesteld. Deze betaling voor die predikantsplaatsen is beëindigd, in een overeenkomst in 1955. Nimmer zijn de traktementen tussentijds verhoogd, nimmer is er voor meer dan 1.700 predikantsplaatsen betaald, al waren dat later er meer dan 2.700.

In overtreding

Bij de overeenkomst van 1815 heeft de kerk een wel belangrijke eis gesteld. De koning (de regering) wilde medewerking van de kerk voor de opbouw van het land, maar de kerk wilde geen vazal zijn van de koning. Bepaald werd dat de kerk recht van spreken kreeg om tegen de koning of regering in te gaan, indien deze handelde tegen Gods wetten. Het kerkasiel is daar een uiting van geworden. Mensen zouden veilig moeten zijn en niet opgepakt mogen worden als zij in een kerk verbleven: het zogenoemde verblijfsasiel. In het begin van de Tweede Wereldoorlog hielden de Duitsers wel rekening, slechts een enkele dag, met dit verblijfsasiel. Maar voor een kerkdienst hadden zij wel ontzag; daar moest toch wel iets meer aan de hand zijn, dachten ze.

Tijdens het zingen, luisteren naar de preek, is er meer tussen hemel en aarde. Daar kun je als staat maar beter je handen niet aan branden.

Zo zien we kerkasiel nu als een roep naar de regering: staat, je bent nu in overtreding met Gods liefde. Staat, je bent niet barmhartig naar Gods schepselen. Staat, je kent geen genade voor mensen die hier schuilen. Staat, nu ben je in overtreding met je eigen grondwet omdat mensen op jouw grondgebied, inwoner of gast, niet veilig zijn.

Na 1955 is de volledige scheiding tussen staat en kerk ontstaan, een aanvulling op de Trias Politica (scheiding van de wetgevende, rechterlijke en uitvoerende macht).

De kerk, dat zijn wij allen, heeft de plicht om representant van God in deze wereld te zijn, met barmhartigheid, genade en liefde voor mensen. Op grond van het evangelie mogen en moeten wij als kerk Gods uitvoerders zijn van zijn genadegaven.

Laten we meer die boodschap van hem in de praktijk brengen, door op te komen voor het zwakke en vertrapte. Dat is recht doen volgens Gods wetten! Kerk, proficiat met het kerkasiel in Bethel, buurt- en kerkhuis!

HENK TEUSCHER

Kerkasiel in buurt-en-kerkhuis Bethel.

INGEZONDEN EN OPROEP

Zorghuis voor dak- en/of thuislozen

We leven in een tijd waarin individualisme doorgeschooten lijkt. Iedereen wordt geacht om voor zichzelf te zorgen. De terugtrekkende overheid gaat gepaard met menig bezuiniging in de zorg. Men gaat er van uit dat burens en naasten wel helpen om iedereen zolang als mogelijk thuis te laten blijven wonen. Opname in een ziekenhuis is van korte duur. De mantelzorger en de thuiszorg – overigens een ijersterke combinatie – zorgen wel voor u. Op zich een prima gedachte; immers omzien naar je naaste is de essentie van de religie-neutrale maatschappelijk bewuste mens. Dat het met deze vernieuwing niet altijd goed uitpakt bewijzen de berichten dat ouderen soms met een slechts verwaarloosde griep, acuut in het ziekenhuis moeten worden opgenomen.

Er is een groep mensen die buiten de boot valt in de participatiemaatschappij: de dak- en/of thuislozen. De redenen voor dak- en/of thuisloosheid zijn zo divers als er mensen zijn: men staat alleen op de wereld met geen of nauwelijks familie en vrienden; men is een niet erkende vluchteling; men denkt geen hulp nodig te hebben; men heeft beperkingen waardoor zelfstandig in het leven staan bijna onmogelijk is.

De afgelopen dertien jaar was mijn verblijf in Den Haag één grote ontmoeting met mensen van wie een groot aantal echt existentiële problemen hebben. Voor velen is het telkens weer een opgave om de (financiële) eindjes aan elkaar te knopen. Sommigen weten niet eens waar ze hun dagelijks eten vandaan moeten halen, laat staan dat ze een slaapplaats hebben. Zo langzamerhand slaat mijn bezorgdheid voor deze groep kwetsbaren om in boosheid. De energie die daaruit vrijkomt wilde ik gebruiken om er iets positiefs mee te doen. Ik heb dus besloten om een ThuisHuis op te richten voor dak- en/of thuislozen.

Er kan bij daklozen een onderscheid gemaakt tussen personen met een opstapeling van problemen en zij die dat niet hebben. Voor de eerste groep zijn er instanties die zorg verlenen, zoals de Kessler Stichting, het Leger des Heils of Parnassia. Voor personen uit de tweede groep is, wanneer ze ziek zijn, in Den Haag geen voorziening. Met ThuisHuis HouseMartin willen we daar verandering in brengen.

'HouseMartin' betekent huiszwaluw. De vogel broedt vaak in menselijke bouwwerken en leeft in groepen.

HouseMartin wordt een huis waar vrijwilligers de werken van Barmhartigheid handen en voeten geven. Een liefdevolle plek waar dak- en/of thuislozen – zonder problemen op het terrein van verslaving of GGZ – kunnen herstellen na een ongeval, na een operatie of na griep. In voorkomende gevallen blijven ze tot hun laatste adem.

ThuisHuis HouseMartin wordt een huiselijke plek voor revalidatiezorg, respijtzorg en ziekenzorg. Daarnaast bieden we ook een PleisterPlaats. Een plek waar de meest kwetsbaren uit Den Haag letterlijk – naast een kop koffie – ook een pleister kunnen halen. Hier zal de nadruk liggen op preventieve zorg.

Het ThuisHuis wordt laagdrempelig, cultureel en religieus sensitief en biedt professionele en respectvolle zorg, uitgevoerd door enkele professionele medewerkers en een groot aantal vrijwilligers, afkomstig uit verschillende culturen.

Mee doen?

In januari is Stichting HouseMartin formeel een feit. Gesprekken met fondsen staan gepland. De grootste uitdaging is het vinden van en plek: een pand (of enkele woonhuizen naast elkaar) met de capaciteit van vier tot zes ruime slaapkamers, met een grote centrale ruimte en met een tuin. Bij voorkeur ligt het pand in een multiculturele wijk. Achterstallig onderhoud is geen probleem. We streven ernaar om het te laten opknappen door jongeren die werkervaringsplekken nodig hebben. Bij de verbouwing staat duurzaamheid voorop.

Wilt u meedenken en –doen? Neem dan contact op met mij. Hoe gekker de ideeën, hoe enthousiaster ik word. De ontwikkelingen zijn te volgen via Twitter ([HouseMartino70](https://twitter.com/HouseMartino70)) of het blog thuis-huis.com. Op kerkinderhaag.nl staat een power point presentatie met de meest recente ontwikkelingen.

MARIE-ANNE VAN ERP

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDERHAAG.NL WEBSITE

Februari 2019, jaargang 22, nr. 213

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost en de rooms-katholieke parochie Maria Sterre der Zee.

Contact:
redactie@kerkinderhaag.nl
hoofdredactie@kerkinderhaag.nl
Tel. 06 48 94 10 47
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Hoofdredacteur: Margot C. Berends
Eindredacteur: Robert Reijns

Redactie: Margot C. Berends (tekstredacteur), Rob van Essen, Hans Hemmes, Greet Kappers,

Rienk Lanooy, Marijke Witteman.
Meelezers: Jaap van den Berg, Irna van der Wekke.

Redactionele medewerkers: Henriëtte Boerma, Hans Hemmes (kerkdiensten), Paul Schott, Margriet Quarles van Ufford (PGG).

Overige medewerkers: Rogier Chang (fotografie), Eric van den Berg (website), Matthijs Termeer (fotografie), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).
Druk: Opmeer Drukkerij bv.

ADVERTENTIES:
KERKINDERHAAG.NL/ADVERTEREN
E-MAIL: ADVERTEREN@KERKINDERHAAG.NL
TEL.: 06 12 31 30 53 (ROBERT REIJNS)

Los postabonnement:
€ 22,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkinderhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN. OPNAMES EN AGENDA OPTREDENS: KERKINDENHAAG.NL

De man die 't beter weet

God schiep de mensen naar zijn evenbeeld,
als man en vrouw met alle toebehoren.
Wie in 't verkeerde lichaam is geboren,
die heeft zich maar te schikken in zijn lot.
Want wee degeen die met de Schepping speelt!
Je bent al fout met gaatjes in de oren.
Zo zegt de man die 't beter weet dan God.

De man, die ons vertelt wat God bedoelt,
die scheurt beslist de bijbel niet aan stukken,
maar om een tekst uit zijn verband te rukken,
da's iets waar hij totaal geen kwaad in ziet.
En als een meisje meer voor meisjes voelt,
weet hij meteen er woorden uit te plukken
waarmee hij deze liefde streng verbiedt.

Dat Jezus zei dat je de eerste steen
mag werpen als je vrij zou zijn van zonden,
wordt door die aartsschavuit maar dom gevonden,
daar trekt dit heerschap zich geen bal van aan;
hij smijt met zware rotsen om zich heen,
zodat er doden vallen en gewonden,
terwijl er niet eens zonden zijn begaan.

De man die alles beter weet dan God,
die Gods naam ijdel bezigt in zijn beden,
en die zich zwaar bemoeit met onze zeden,
maar naastenliefde voor 't gemak negeert,
hij maakt met zijn geblaas een hoop kapot.
Zo kan hij nooit de hemel binnentreden.
Dus laat ons bidden dat hij zich bekeert.

Broosheid in het Zuiderstrandtheater

'Baby's, kleuters, pubers, jonge ouders, ouderen: elke levensfase heeft een andere broosheid. Bij het zien van een oudere vergeten we soms dat die persoon door al die levensfasen is gegaan. Dan zien we slechts de laatste uiterlijke vorm en verhuult die alle andere verhalen die er ooit zijn geweest of nog sluimeren.' Dat zegt Conny Janssen over de voorstelling 'Broos', waarin zij de breekbaarheid van het leven vertolkt met dansers, livemuziek en 'een mozaïek van vertellingen'.

DO. 7 FEB. 19:15 U. GRATIS INLEIDING.
20 U. VOORSTELLING, KAARTEN OP ZUIDERSTRANDTHEATER.NL.

Verliefd op intelligente machines

'Ex Machina' is een Britse sciencefiction-thriller uit 2014, geschreven en geregisseerd door Alex Garland. In de film raakt de hoofdpersoon verliefd op een intelligent, zelfbewust en zelflerend besturingssysteem. Het verhaal roept vragen op over de kwetsbaarheid van vooruitgang en welzijn. De film is meermaals bekroond.

VR. 8 FEB. 20-22 U.
BUURT-EN-KERKHUIS BETHEL,
THOMAS SCHWENCKESTRAAT 28.

Krachtig door kanker

Inloophuis Haaglanden is een huiselijke ontmoetingsplek voor mensen die (in)direct geraakt zijn door kanker. Op de websiteagenda staan activiteiten.

Bijvoorbeeld deze maand een gespreksbijeenkomst met als thema 'de kracht van kwetsbaarheid'. We houden soms de schijn op om te laten zien hoe goed we alles voor elkaar hebben. Kwetsbaarheid durven tonen is vaak afgeleerd en wordt soms hard ontweken: de emotie wordt vooral geassocieerd met onzekerheid en risico's. Toch kan kwetsbaarheid de basis zijn van alle mooie dingen in het leven: liefde, vertrouwen en vreugde.

Dat is ook de hoofdgedachte in 'De kracht van kwetsbaarheid' (2013), een boek van Brené Brown.

MA. 18 FEB. 19:30-21 U. € 5. MEXICOSINGEL 52.
OPGAVE: INLOOPHUISHAAGLANDEN.NL.

'Euthanasie – waarom niet?'

We worden in Nederland steeds ouder. Goed nieuws, maar onze gezondheid blijft kwetsbaar. Tegen die achtergrond is er discussie over de betekenis van menswaardig sterven. Marc Desmet, die ruim twintig jaar als palliatieve-zorgarts werkt, houdt in zijn boek 'Euthanasie – waarom niet?' een pleidooi voor meer nuance en niet-weten. Hij komt hierover vertellen en gaat in gesprek met onder meer Willy Hoogendoorn, geestelijk verzorger bij MC Haaglanden. Organisatie: parochies De Vier Evangelisten, Maria Sterre der Zee, en r-k. netwerk De Zinnen.

DI. 19 FEB. 19:30-21:30 U. O.L.V. HEMELVAARTKERK.
OPGAVE: DEZINNEN.NL.

VERSE THEOLOGIE

KWETSBAARHEID IN DE ZIELEZORG

Kwetsbaarheid is een belangrijk thema in de zielzorg. Aan de randen en op de kruispunten van het leven wordt de dikke huid waarmee een mens door het leven kan gaan voor even, en soms voor lange tijd, dun. Dan kan er ruimte en behoefte zijn om in een gesprek een ander geluid te horen of om bevestigd te worden, tegen alle andere geluiden in. Maar wat gebeurt er dan in zo'n gesprek in kwetsbare omstandigheden? Daarover schreven Kees en Margriet van der Kooi, een echtpaar, samen een boek. Zij vanuit haar professe als geestelijk verzorger, hij vanuit zijn vak als hoogleraar systematische theologie aan de VU in Amsterdam. Het is een opmerkelijke combinatie – ik bedoel niet dit echt-

paar, maar de opzet van het boek: in vijftien hoofdstukken beschrijft en analyseert Margriet van der Kooi telkens een pastorale ontmoeting, waarop Kees van der Kooi reflecteert vanuit zijn kennis van de systematische theologie.

Door deze opzet wordt goed duidelijk dat levensvragen altijd verbonden zijn met levensbeschouwelijke en theologische opvattingen, bij de geestelijk verzorgde, maar ook bij de geestelijk verzorger. Er is geen gekleurde, lees: religieuze zielzorg naast een neutrale vorm ervan. En er zijn allerlei vormen van religieuze zielzorg die duidelijk onderscheiden zijn. Dat vind ik het prettige van dit boek: er wordt pastoraal en theologisch stelling genomen, niet altijd op de manier zoals ik dat zou doen, maar dat hoeft ook niet. De stellingname helpt de lezer bij de eigen stellingname. Mooi vond ik in dat verband het hoofdstuk over

heilzame theologie. Het gaat over de uitvaart van een kind, geleid door een spiritueel uitvaartbegeleidster. Voordat er werkelijk begraven wordt, daalt er een kleine blauwe vlinder op de kist. De uitvaartbegeleidster haakt er op in: 'Kijk, jullie jongetje komt vertellen dat alles goed is.' De moeder van het kind vindt troost in deze woorden, de vader is er woest over. Met hem gaat Margriet van der Kooi in gesprek en ze neemt stelling: ze noemt de opmerking van de uitvaartbegeleidster 'stenen voor brood', 'zelfgebreide geloofjes' van een zelfbenoemde goeroe. Later in het hoofdstuk zal blijken dat haar stellingname teruggaat op een bijbelverhaal. Dat gebeurt in bijna alle beschreven ontmoetingen: er wordt stelling genomen aan de hand van een verhaal, met daarbij, gelukkig, de ruimte die een verhaal geeft. Hier is dat het verhaal van de vriend van Jezus die sterft. Jezus huilt om hem en is boos. Niet alles

is goed. Niet alles komt goed. Door de keuze van dit verhaal voelt de vader zich erkend in zijn verdriet.

In de reflectie gaat Kees van der Kooi in op de theologie, ook die van de uitvaartbegeleidster, die – vast goedbedoeld – ingewikkelde vragen wegmoffelt achter het zinnetje dat alles goed komt. Dat is voor de vader nu net de vraag. Niet op alle vragen is een antwoord, niet in het pastoraat en niet in de theologie. Heilzame theologie 'accepteert gaten in onze kennis'. Ook de theologie is kwetsbaar.

RIENK LANOoy

KEES EN MARGRIET VAN DER KOOI, *GOED GEREEDSCHAP IS HET HALVE WERK: DE URGENTIE VAN THEOLOGIE IN PASTORAAT EN ZIELEZORG*, UTRECHT: BOEKENCENTRUM 2017.